

POPULAȚIA DIN SPAȚIUL BUCOVINEI ÎN PERIOADA 1940–2002

CONSTANTIN UNGUREANU

Die Bevölkerung der Bukowina in der Periode 1940–2002

(Zusammenfassung)*

Im Laufe von 50 Jahren (1941–1992) vergrößerte sich die Anzahl der Einwohner im historischen Raum der Bukowina mit cca. 380 000 Personen (von 777 044 im April/September 1941 zu 1 157 205 in 1989/1992). Die Anzahl der Einwohner vermehrte sich mit cca 200 000 im Norden der Bukowina, bzw. mit cca 180 000 im südlichen Teil der Provinz. 1941 lebten im historischen Raum der Bukowina 407 653 (52,5%) Rumänen, cca. 256 800 (33%) Ukrainer und Huzulen, 69 030 (8,9%) Juden, 20 057 (2,6%) Polen, cca. 9 600 Magyaren, 7 130 Deutsche, 2 678 Russisch-Lippowaner und andere waren verschiedener Herkunft. Zwischen 1989 und 1992 wohnten im demselben Raum 586 917 (50,7%) Rumänen. Diese waren in 74 475 Rumänen und 32 612 Moldauer eingeteilt. Dazu kamen noch 481 414 (41,6%) Ukrainer, 54 568 (4,7%) Russen, 16 239 (1,4%) Juden, 7 301 Polen und 10 766 von anderen Nationalitäten.

Im nördlichen Teil der Bukowina erhöhte sich in der Periode 1941–1989 das Prozent der Ukrainer von 51–52% zu 71,8%, während die rumänische Bevölkerung sank von 31,1% zu 16,3%. Im Süden der Bukowina wuchs die rumänische Bevölkerung zwischen 1941 und 1942 von 82,9% zu 95,8% an und das Prozent der Ukrainer nahm von 4,3% zu 2% ab. Im Laufe eines halben Jahrhunderts verringerte sich wesentlich die Anzahl der Juden in der Bukowina.

In den Jahren 2001–2002 lebten in der ehemaligen Bukowina 1 130 632 Personen, mit 26 573 weniger als zwischen 1989–1992. Der Muttersprache nach erklärten sich 566 137 (50,1%) Einwohner als Rumänen (einschliesslich Moldauer), 513 626 (45,4%) – als Ukrainer, 41 952 (3,7%) – als Russen, 3 612 (0,3%) als Polen. In den Jahren 2001/2002 war die Anzahl der Rumänen der Muttersprache nach kleiner als die der rumänischen Ethnika in der Periode 1989–92. In derselben Periode vergrößerte sich die Anzahl der Ukrainer, die des Ukrainischen mächtig waren, mit 32 212 Personen. Folglich verminderte sich die Bevölkerung der Rumänen (von 50,7% zu 50,1%) und erhöhte sich die Anzahl der Ukrainer (von 41,6% zu 45,4%).

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Region Czernowitz, Bezirk Suczawa, Volkszählungen, Bevölkerung, Rumänen, Ukrainer, Deutsche, Russen, Juden.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Populația Bucovinei în perioada interbelică

După unirea Bucovinei cu România, mulți funcționari, intelectuali, militari de alte etnii au plecat din acest teritoriu. În anul 1919, potrivit unor estimări ale autorităților române, în Bucovina locuiau 811 721 de persoane, dintre care 378 859 (46,7%) erau români, 227 361 (28%) – ucraineni, 88 666 (10,9%) – evrei, 68 075 (8,4%) – germani, 34 119 (4,2%) – polonezi și 14 641 (1,8%) – alte naționalități. Față de recensământul oficial austriac din anul 1910, populația Bucovinei se mărise cu numai 11 623 de persoane, constatându-se, totodată, o creștere a numărului românilor cu 105 605 persoane și o diminuare a numărului ucrainenilor cu 77 740 de persoane. Cele mai mari deosebiri între numărul românilor și cel al ucrainenilor s-au consemnat în județele cu populație mixtă Cernăuți, Siret, Storojineț și Vășcăuți. Discrepanțele atât de mari între anii 1910 și 1919 se explică prin modalitatea diferită de apreciere a etniei locuitorilor. În anul 1919, a fost estimată naționalitatea locuitorilor, adică au fost considerați mulți bucovineni români, chiar dacă unii cunoșteau doar superficial limba română, dar erau conștienți de trecutul lor românesc¹.

În perioada interbelică, în România a fost realizat un singur recensământ – la 29 decembrie 1930. Acest recensământ a înregistrat naționalitatea (neamul), limba maternă și confesiunea locuitorilor, ceea ce a permis o evaluare mai corectă a repartiției persoanelor recensate pe naționalități. În anul 1930, populația județelor Bucovinei era de 853 009 persoane, inclusiv 379 691 (44,5%) de români, 248 567 (29,1%) de ucraineni (inclusiv 12 437 de huțuli), 92 492 (10,8%) de evrei, 75 533 (8,9%) de germani, 30 580 (3,6%) de polonezi, 11 881 (1,4%) de maghiari, 7 948 de ruși, 2 164 de țigani și 4 153 de alte etnii. În localitățile urbane, trăiau 228 056 de persoane (26,7% din totalul populației), inclusiv 33% români, 30% evrei, 14,7% germani, 13,9% ucraineni și 6,3% polonezi. Marea majoritate a populației rurale era reprezentată de români (48,7%) și ucraineni (34,7%), urmași de germani (6,7%), evrei (3,9%) și polonezi (2,6%)².

În partea de nord a Bucovinei, românii erau concentrați în sudul județelor Cernăuți și Storojineț. Celelalte plase din nordul și vestul Bucovinei erau locuite compact de ucraineni³. Orașele Cernăuți și Storojineț erau populate, în principal, de

¹ Ioan Scurtu, Liviu Boar (coordonatori), *Minoritățile naționale din România, 1918–1925. Documente*, vol. I, București, Editura Arhivelor Statului din România, 1995, p. 185.

² *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol. II, partea I, București, Institutul Central de Statistică, 1938, p. 120–123 (jud. Cernăuți); p. 356–357 (jud. Rădăuți); p. 430–433 (jud. Storojineț); Vladimir Trebici, *Bucovina. Populația și procesele demografice (1775–1993)*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, 1994, p. 25.

³ Vezi harta Bucovinei după neam (1930) la adresa <http://historymaps.ro/?p=2508> (accesată la data de 20 ianuarie 2017).

români, evrei, germani, ucraineni și poloni, dar nicio naționalitate nu avea o majoritate absolută.

În anul 1930, în componența județelor bucovinene au fost incluse 15 sate, care până la 1918 nu s-au aflat în componența Bucovinei istorice. La județul Cernăuți era inclus satul Revcăuți; în județul Rădăuți – Verpolea; în județul Suceava – Burdujeni și Mitocel; în județul Câmpulung – 11 sate. În aceste 15 sate locuiau 14 021 de persoane, dintre care 11 664 erau români, 1 407 – evrei, 509 – germani, 335 – ucraineni⁴. În același timp, satul bucovinean Bunești era inclus la județul Baia. Pentru a face o comparație exactă cu recensămintele austriece trebuie exclusă din calcule populația acestor localități. Astfel, în anul 1930, în teritoriul istoric al Bucovinei locuiau 839 519 persoane, inclusiv 368 539 (43,9%) de români, 248 232 (29,6%) de ucraineni, 91 089 (10,8%) de evrei, 75 039 (8,9%) de germani, 30 569 (3,6%) de polonezi, 11 867 (1,4%) de maghiari, 7 911 (0,9%) ruși, 2 133 de țigani și 4 140 de alte etnii. Structura etnică a celor cinci județe bucovinene era următoarea:

Populația Bucovinei istorice, în 1930, după neam⁵

Județul	Total	Români	Ucraineni	Germani	Evrei	Poloni	Maghiari	Alții
Cernăuți	305301	78051	136057	19586	51245	15243	610	4509
Câmpulung	87038	51023	6546	18632	7583	1727	93	1434
Rădăuți	160264	88494	26160	17857	11502	2311	10291	3649
Storojineț	169894	57595	77385	8990	15322	7985	62	2555
Suceava	116491	92864	2084	9959	5 433	3303	811	2037
Sat Bunești	531	512		15	4			
Total	839519	368539 43,9%	248232* 29,6%	75039 8,9%	91089 10,8%	30569 3,6%	11867 1,4%	14184** 1,7%

* Inclusiv 12 437 de huțuli.

** Inclusiv 7 911 ruși și 2 133 de țigani.

Rezultatele recensământului sunt puțin diferite după criteriul „limba maternă”. În localitățile din Bucovina istorică, 340 106 (40,5%) locuitori considerau româna drept limbă maternă, 279 821 (33,3%) – ucraineana, 93 367 (11,1%) – germana, 72 942 (8,7%) – idiș, 28 404 (3,4%) – polona, 11 851 (1,4%) – maghiara, 11 203 – rusa, 217 – țigăneasca și 1 608 – alte limbi⁶. Astfel, români, „după limba maternă”, erau cu 28 433 mai puțini decât „după neam”, iar ucraineni – cu 31 589 mai mulți. Din cei 91 089 de evrei, declarați „după neam”, 72 942 aveau ca limbă maternă idiș, diferența constituind-o cei care au declarat ca limbă maternă germana, eventual ucraineana. Diferențe notabile se constatau la germani, între „neam” (75 039) și „limba maternă” (93 367). Așadar, un număr mare de

⁴ Calculat după datele recensământului din 1930.

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

români, mai ales din localitățile cu populație mixtă, s-au declarat vorbitori de ucraineană, iar peste 18 mii de evrei, majoritatea din orașul Cernăuți, continuau să considere germana drept limbă maternă.

Cele mai mari discrepanțe privind numărul românilor și cel al ucrainenilor, după neam și limba maternă, au fost înregistrate în localitățile: Camena, Cuciurul Mare, Mihalcea (județul Cernăuți); Adâncata, Banila pe Siret, Bobești, Broscăuții Noi, Căbești, Comarești, Costești, Davideni, Dumbrava Roșie, Panca, Petriceni (județul Storojineț); Bălcăuți, Cerepcăuți, Milișăuți, Negostina, Rogojești, Căndești, Gârbăuți, Volcineț (județul Rădăuți); Călinești Ienachi, Danila, Dărmănești, Ipotești, Mărăței, Șerbăuți (de lângă orașul Siret). Cele mai multe dintre satele menționate erau amplasate în zone compacte, situate la nord-vest de orașul Storojineț, la sud de Cernăuți, la nord de orașul Suceava sau în apropierea orașului Siret⁷.

În localitățile Bucovinei istorice, structura confesională a populației era următoarea: 601 943 (71,7%) de ortodocși, 97 793 (11,6%) de romano-catolici, 91 698 (10,9%) de mozaici, 20 631 (2,5%) de luterani, 19 216 (2,3%) de greco-catolici, 3 218 lipoveni, 234 de armeni catolici și 139 de armeni ortodocși, 533 de calvini, 1 141 de bapțiști, 911 adventiști și 2 062 de alte confesiuni⁸. Comparativ cu recensământul austriac din anul 1910, numărul populației ortodoxe a crescut cu peste 54 de mii de persoane. Timp de două decenii, a crescut și numărul luteranilor și cel al calvinilor, în schimb s-a diminuat numărul locuitorilor de confesiune romano-catolică, greco-catolică și mozaică, precum și numărul armenilor catolici și ortodocși. În perioada respectivă, a crescut ponderea populației ortodoxe (de la 68,4% la 71,7%), dar s-a diminuat proporția locuitorilor romano-catolici (de la 12,3% la 11,6%), greco-catolici (de la 3,3% la 2,3%) și, mai ales, mozaici (de la 12,9% la 10,9%). Era un proces firesc de reducere treptată a procentului locuitorilor de alte confesiuni și de creștere mai rapidă a numărului locuitorilor de credință ortodoxă. În anul 1930, apar pentru prima dată în statistici credincioșii neoproteștanți, precum bapțiștii sau adventiștii.

Localitățile urbane continuau să aibă cea mai diversă structură confesională, pe când marea majoritate a populației din zona rurală era ortodoxă. În anul 1930, în localitățile urbane din Bucovina locuiau circa 228 de mii de persoane, dintre care 42,7% ortodocși, 30,1% mozaici, 18,2% romano-catolici, 4,8% greco-catolici, 3,4% luterani. În localitățile urbane, trăia atunci circa 75% din numărul total al evreilor, 57,1% din greco-catolici, 42,5% din romano-catolici, 37,2% din luterani, dar numai 16,2% din totalul credincioșilor ortodocși din Bucovina. Municipiul Cernăuți era locuit, în anul 1930, de 112 427 de persoane, dintre care 42 932 (38,2%) erau mozaici, 35 387 (31,5%) – ortodocși, 21 232 (18,9%) – romano-

⁷ Vezi hărțile Bucovinei, după neam și limba maternă (1930) la adresa <http://historymaps.ro/?p=2508> (accesată la data de 20 ianuarie 2017).

⁸ Calculat după datele recensământului din 1930.

catolici, 7 168 (6,4%) – greco-catolici, 4 854 (4,3%) luterani, restul fiind de alte confesiuni⁹.

Locuitorii din spațiul Bucovinei în perioada 1940–1944

Până în anul 1940, nu a mai fost organizat un nou recensământ în România. După calculele realizate de către Institutul de Statistică din România, în teritoriul din nordul Bucovinei, care ulterior a fost ocupat, trăiau, la 1 ianuarie 1940, 549 947 de persoane, inclusiv 166 095 (30,2%) de români și 383 852 de persoane de alte naționalități¹⁰.

Evenimentele dramatice din vara anului 1940 au întrerupt brusc viața pașnică a locuitorilor Bucovinei. La 26 iunie 1940, Uniunea Sovietică a cerut de la România, în mod ultimativ, cedarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, cu capitala sa, Cernăuți. România a fost nevoită să evacueze teritoriile revendicate și să le cedeze Uniunii Sovietice. În decurs de șase zile (28 iunie – 3 iulie 1940), România a cedat Uniunii Sovietice 50 762 km² (inclusiv 6 262 km² în Bucovina)¹¹.

Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S., din 2 august 1940, a decis și a aprobat constituirea R.S.S. Moldovenești și includerea nordului Bucovinei, a județelor Hotin, Ismail și Akkerman din Basarabia, precum și a opt dintre cele 14 raioane ale R.A.S.S. Moldovenești, în componența R.S.S. Ucrainene. La 7 august 1940, printr-un decret al prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., a fost luată hotărârea de înființare a Regiunii Cernăuți, prin includerea nordului Bucovinei, a județului Hotin și a Ținutului Herța.

În primul an de stăpânire sovietică, un număr mare de bucovineni s-a refugiat în România. De asemenea, mulți dintre bucovineni au fost supuși regimului represiv al autorităților sovietice. În toamna anului 1940, în decurs de două luni (17 septembrie – 17 noiembrie), din nordul Bucovinei au fost repatriate în Germania 43 641 de persoane, inclusiv și câteva mii de români, ucraineni și reprezentanți ai altor etnii. În localul Palatului Administrativ din Cernăuți (fosta Rezidență regală), s-a instalat o comisie sovietică pentru înscrierea celor ce doreau să plece în România. Dar, din cei peste 6 000 de bucovineni, care și-au exprimat dorința să se repatrieze, au plecat doar trei transporturi, cu câte 100–

⁹ *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930. Populația statornică în 1930 după religie*, București, Institutul Central de Statistică, 1938, p. 581.

¹⁰ Nicolae Enciu, *Tradiționalism și modernitate în Basarabia anilor 1918–1940. Populația Basarabiei interbelice, aspecte demografice*, Chișinău, Lexon-Prim, 2013, p. 394.

¹¹ Stephen Fischer-Galați, Dinu C. Giurescu, Ioan-Aurel Pop, Ștefan Andreescu (coordonatori), *O istorie a românilor: studii critice*, Cluj-Napoca, Fundația Culturală Română, Centrul de Studii Transilvane, 1998, p. 257.

150 de persoane¹². Deși delegația sovietică a promis că va soluționa aceste cereri, în realitate nu s-au efectuat repatrierile promise, iar Comisia de repatriere de la Cernăuți și-a suspendat activitatea.

În februarie 1941, a intervenit un anumit dezgheț în relațiile româno-sovietice, ceea ce a permis reluarea negocierilor privind problemele repatrierilor. La 15 februarie 1941, și-a reluat lucrările Comisia de repatriere din Cernăuți. Această veste s-a răspândit foarte repede, mai ales în satele de pe Valea Siretului, iar un număr mare de români s-a prezentat la autoritățile Raionului Hliboca cu cereri de repatriere. Situația incertă a acestor români a creat o stare explozivă, care a atins apogeul la sfârșitul lunii martie.

Prima confruntare dintre românii bucovineni și armata sovietică s-a produs la 6 februarie 1941. Atunci, circa 150 de persoane¹³ (după alte informații – aproximativ 400)¹⁴ din satele din stânga Prutului, Mahala, Buda, Cotul-Ostriței și Boian au încercat să treacă granița în apropiere de satul Lunca. Acolo, însă, în lunca Prutului, au fost întâmpinați cu focuri de mitralieră de către grănicerii sovietici și doar 56 dintre ei au reușit să se salveze. 44 de participanți la această acțiune au fost arestați, dintre care 12 au fost condamnați la moarte, iar ceilalți 32 – la 10 ani de închisoare¹⁵.

Cea mai mare tragedie s-a produs la 1 aprilie 1941, când circa 2 000 de locuitori din satele de pe Valea Siretului au încercat să se refugieze în România. Aceștia au fost opriți de către grănicerii sovietici în apropiere de satul

Fântâna Albă, unde circa 200 de oameni au fost împușcați, mulți au fost răniți sau, mai târziu, arestați și suspuși regimului represiv. De asemenea, la 1 aprilie, în jurul orei 19, un grup de circa 100 de locuitori ai satelor Carapciu, Iordănești și Prisăcăreni a fost atacat lângă graniță, 24 dintre locuitori fiind uciși, iar alți 43 răniți¹⁶.

După aceste evenimente tragice, repatrierea sau refugierea în România a devenit practic imposibilă. Totodată, și autoritățile române au luat măsuri pentru limitarea imigrărilor din teritoriile ocupate. Astfel, în perioada martie–iunie 1941 au fost repatriate doar circa 1 000 de persoane¹⁷. În data de 13 iunie 1941, numai din regiunea Cernăuți circa 13 000 de bărbați, femei și

¹² M. A. Căruntu, *Calvarul repatrierilor din nordul Bucovinei (iulie 1940 – iunie 1941)*, în „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți–București, anul VI, nr. 4, 1999, p. 53.

¹³ Б. Ф. Холодницкий, М. В. Загайний, Б. Ф. Білецький, *Репресивні акції радянської влади на території Чернівецької області в 1940–1941 роках. Питання Історії України*, Чернівці, 1997, p. 220.

¹⁴ M. A. Căruntu, *Vremuri de bejenie*, în „Țara Fagilor». Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni”, Cernăuți–Târgu Mureș, vol. II, 1993, p. 81.

¹⁵ Б. Ф. Холодницкий, М. В. Загайний, Б. Ф. Білецький, *op. cit.*, p. 221.

¹⁶ *Ibidem*, p. 221.

¹⁷ M. A. Căruntu, *op. cit.*, p. 60.

copii, majoritatea români, dar și mulți ucraineni, polonezi și evrei, au fost scoși din case, din localitățile natale, și deportați în Siberia și Kazahstan¹⁸. Mulți dintre acești bucovineni deportați au murit de foame și frig și nu au mai revenit în locurile natale. La puțin timp după izbucnirea războiului, în noaptea de 23 iunie 1941, circa 3 000 de intelectuali și personalități de frunte din Cernăuți, majoritatea dintre ei evrei, au fost ridicați și deportați în Siberia. Printre aceștia erau și foștii conducători ai comunității, precum și liderii mișcării sioniste din oraș¹⁹.

Potrivit unor evaluări și cercetări, realizate de către administrația civilă românească, în perioada iunie 1940 – iunie 1941, din nordul Bucovinei și nordul Basarabiei au fost deportate, represate sau au dispărut 36 129 de persoane²⁰. Într-un singur an, populația Guvernământului Bucovinei s-a redus cu 216 255 de persoane, inclusiv cea a județului Cernăuți – cu 63 877 de persoane, a județului Rădăuți – cu 37 773 de persoane și a județului Storojineț – cu 31 773 de persoane²¹. Cel mai dramatic s-a diminuat populația orașului Cernăuți. În anul 1941, locuiau în capitala Bucovinei doar 66 436 de persoane, față de 112 427 de persoane în anul 1930²².

În toamna anului 1941, în nordul Bucovinei locuiau 456 322 de persoane, inclusiv 233 583 (51,2%) de ucraineni, 141 898 (31,1%) de români, 52 590 (11,5%) de evrei, 15 128 de polonezi, 3 446 de germani, 348 de ruși și 9 329 de alte etnii, o bună parte fiind huțuli din zona muntoasă a Bucovinei. În orașul Cernăuți au fost înregistrate atunci doar 78 825 de persoane, inclusiv 45 759 (58%) de evrei, 18 608 (23,6%) români, 8 055 (10%) de ucraineni, 3 523 (4,5%) de polonezi, 2 075 (2,6%) de germani, 204 ruși și 601 persoane de alte etnii²³. Comparativ cu estimările pentru 1 ianuarie 1940, numărul populației din nordul Bucovinei s-a diminuat cu 93 625 de persoane (numărul etnicilor români s-a diminuat cu 24 197 de persoane).

Schimbări importante s-au produs și în sudul Bucovinei. Deși acest teritoriu a rămas la România, în anul 1940 au fost repatriați și germanii din sudul provinciei (în total 52 129 de persoane, inclusiv un număr mic de români)²⁴. În județele din

¹⁸ Constantin Ungureanu, *Populația Bucovinei în anii 1940–1945*, în vol. Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Rudolf Gräf, Corneliu Pădurean (coordonatori), *Mișcări de populație și aspecte demografice în România în prima jumătate a secolului XX*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 227, 231.

¹⁹ David Schaary, *Die jüdische Gemeinde von Czernowitz*, în vol. Harald Heppner (editor), *Czernowitz. Die Geschichte einer ungewöhnlichen Stadt*, Köln-Weimar-Wien, Böhlau, 2000, p. 126.

²⁰ Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți (în continuare se va cita A.S.R.C), Fond P-307, inv. 1, dosar 3554, fila 33.

²¹ Idem, dosar 4099, fila 96.

²² Idem, dosar 3554, fila 29–32.

²³ [https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Recensămîntul_populației_din_1941_\(România\)](https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Recensămîntul_populației_din_1941_(România)) (accesat la data de 18 ianuarie 2017).

²⁴ Johann Leugner, *40 Jahre seit der Umsiedlung aus der Buchenland (Bukowina)*, în „Kaindl Archiv”, Stuttgart, Heft 6, 1987, p. 7.

sudul Bucovinei au venit mulți refugiați din partea de nord a provinciei. Totodată, câteva mii de evrei din sudul Bucovinei au preferat să se repatrieze în U.R.S.S.²⁵.

La 6 aprilie 1941, în România a fost organizat un recensământ al populației. Județele Suceava și Câmpulung cuprindeau și câteva sate, care nu erau din spațiul Bucovinei. După calculele noastre, în aprilie 1941, în teritoriul istoric din sudul Bucovinei trăiau 320 722 de persoane: 265 755 (82,9%) de români, circa 16 440 (5,1%) de evrei, 13 721 (4,3%) de ucraineni, 9 539 (3%) de maghiari, 4 929 de polonezi, 3 684 de germani, 2 536 de huțuli, 2 330 de ruși, 469 de țigani, restul de alte etnii²⁶. Așadar, în anul 1941, în teritoriul istoric al Bucovinei locuiau 777 044 de persoane, dintre care 407 653 (52,5%) erau români, 247 304 (31,8%) – ucraineni, 69 030 (8,9%) – evrei, 20 057 (2,6%) – polonezi, 7 130 – germani, 2 678 – ruși și 23 192 – alte etnii (inclusiv circa 9 600 de maghiari și 9 500 de huțuli).

În lunile următoare, s-a modificat situația etno-demografică din acest spațiu. După recensământul din aprilie 1941, s-a produs repatrierea în masă a maghiarilor din sudul Bucovinei. În intervalul 11 mai – 21 iunie 1941, practic toți maghiarii din cinci sate din Bucovina s-au repatriat în Ungaria²⁷. În satele din sudul Bucovinei, populate anterior de germani și maghiari, s-au stabilit cu traiul români, inclusiv mulți refugiați.

La momentul desfășurării recensământului din august–septembrie 1941, în Cernăuți era concentrat un număr mare de evrei din alte localități bucovinene, care în lunile următoare au fost deportați în Transnistria. După unele informații, din Bucovina au fost deportați 43 768 de evrei. În anul 1942, mai locuiau în Bucovina doar 19 375 de evrei, dintre care 16 867 la Cernăuți²⁸.

La sfârșitul anului 1941, după ce majoritatea evreilor bucovineni a fost deportată în Transnistria, autoritățile române au realizat noi estimări privind populația din Guvernământul Bucovinei. S-a constatat că, în cinci județe din Bucovina istorică (Cernăuți, Câmpulung, Rădăuți, Storojineț și Suceava), locuiau atunci 763 718 persoane: 438 766 (57,4%) de români, 251 228 (32,9%) de ucraineni, 22 432 (2,9%) de huțuli, 22 018 (2,9%) evrei, 18 650 (2,4%) de polonezi, 4 960 de germani, 707 ruși și 4 957 de alte naționalități²⁹. În aceste

²⁵ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 226, 230.

²⁶ *Recensământul general al României din 1941, 6 aprilie, date sumare provizorii*, București, Institutul Central de Statistică, 1944, p. 73–74, 213–214, 243–244; Viorel Achim, *Evreii în cadrul recensământului general al României din 6 aprilie 1941*, București, Editura Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, Caietele INSHR, nr. 2 (4), 2008, p. 68.

²⁷ *Recensământul general al României din 1941, 6 aprilie, date sumare provizorii*, p. 213, 244; <https://www.monitorulsv.ro/Local/2016-05-13/Cum-au-disparut-13000-de-maghiari-din-Bucovina-in-doar-cateva-saptamani> (accesat la data de 18 ianuarie 2017).

²⁸ Stephen Fischer-Galați, Dinu C. Giurescu, Ioan-Aurel Pop, Ștefan Andreescu, *op. cit.*, p. 282.

²⁹ A.S.R.C., Fond P-307, inv. 1, dosar 4099, fila 95; Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 235.

calculare erau incluse și 11 sate din județele Câmpulung și Suceava, care nu erau din teritoriul istoric al Bucovinei. În aprilie 1941, în aceste sate trăiau circa 16 mii de locuitori, inclusiv circa 1 300 de evrei la Burdujeni, restul erau români. Așadar, din circa 750 de mii de locuitori din spațiul istoric al Bucovinei, românii constituiau majoritatea (circa 425 de mii, 56–57%), iar ucrainenii (împreună cu huțulii) formau cea mai importantă minoritate – în jur de 273 760 de persoane (36,5%).

Evoluții etno-demografice în spațiul Bucovinei în perioada 1944–1989

Revenirea armatei sovietice în anul 1944 a provocat un nou exod al populației în România. După unele estimări, atunci s-au refugiat în România 32 958 de bucovineni³⁰. Totodată, zeci de mii de bărbați au fost mobilizați pe front, au fost trimiși în diferite regiuni ale U.R.S.S. la refacerea fabricilor, uzinelor sau minelor distruse în timpul războiului ori la tăierea pădurilor în Karelia. După încheierea războiului, au fost repatriați și polonezii din nordul Bucovinei. Între anii 1945 și 1946 au fost transportați în Polonia 10 490 de locuitori din acest teritoriu, inclusiv 8 140 de polonezi, 2 041 de evrei și 309 de alte etnii³¹. La sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial, a emigrat și majoritatea evreilor, vorbitori de limbă germană. Concomitent, imediat după terminarea războiului, în regiunea Cernăuți au sosit zeci de mii de specialiști sovietici, activiști de partid, învățători, muncitori, militari din diferite republici sovietice. După unele date, numai în anul 1946 s-au stabilit în regiunea Cernăuți 53 690 de persoane din diferite zone ale U.R.S.S., în mare majoritate de origine etnică ucraineană și rusă³².

După încheierea războiului, s-a consemnat o creștere continuă a numărului de locuitori, atât în regiunea Cernăuți (nordul Bucovinei), cât și în județul Suceava (sudul Bucovinei). Totodată, în partea de nord a Bucovinei a crescut constant ponderea populației ucrainene, dar și în sud s-a mărit procentul locuitorilor de naționalitate română. Comunitatea românească din regiunea Cernăuți, care constituia circa 20% din populație, a fost divizată artificial în români și moldoveni, iar în școli s-a introdus instruirea în „limba moldovenească”, cu grafie chirilică. În U.R.S.S. (respectiv regiunea Cernăuți), s-au desfășurat recensăminte ale populației în anii 1959, 1970, 1979 și 1989. În aceeași perioadă, în România (județul Suceava), au avut loc recensăminte în anii 1956, 1966, 1977 și 1992.

În această perioadă, în regiunea Cernăuți s-a consemnat următoarea evoluție a populației:

³⁰ Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *Românii din Ucraina între trecut și viitor. Românii din Regiunea Cernăuți (studiu etnodemografic și sociolingvistic)*, Oradea, Editura Primus, 2009, p. 164.

³¹ K. Feleszko, *Die Polen in Czernowitz*, în vol. Harald Heppner (editor), *Czernowitz. Die Geschichte einer ungewöhnlichen Stadt*, Köln-Weimar-Wien, Böhlau, 2000, p. 143.

³² Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 198.

Populația regiunii Cernăuți, după naționalități,
în perioada 1959–1989³³

Anul	Total	Ucraineni	Români	Moldoveni	Ruși	Evrei	Poloni	Alții
1959	774 121	518 189	79 790	71 645	51 268	42 142	6 007	5 080
1970	844 887	581 109	84 878	78 390	53 364	37 459	5 275	4 412
1979	896 508	629 125	90 485	85 027	59 256	22 281	5 438	4 896
1989	940 801	666 095	100 317	84 519	63 066	16 469	4 700	5 635

Așadar, în decurs de trei decenii, numărul locuitorilor regiunii Cernăuți a crescut cu 166 680 de persoane. În aceeași perioadă, proporția ucrainenilor s-a mărit de la 66,9% (1959) la 70,8% (1989). Ponderea populației românești s-a menținut constant la circa 19,6–19,7%; nu s-a modificat nici procentul rușilor (6,6–6,7%), în schimb, s-a diminuat treptat ponderea evreilor (de la 5,4%, în 1959, la 1,7%, în 1989). Marea majoritate a rușilor și evreilor era concentrată în orașul Cernăuți, ucrainenii locuiau compact în nordul, vestul și estul regiunii, iar românii (moldovenii) trăiau preponderent în patru raioane din sudul regiunii (Herța, Hliboca, Noua Suliță, sudul raionului Storojineț) și parțial în orașul Cernăuți. Recensămintele sovietice prezintă informații doar pentru orașe și raioane, nu și pentru fiecare localitate. Regiunea Cernăuți cuprinde atât teritoriul din nordul Bucovinei, cât și parțial nordul Basarabiei (raioanele Hotin, Chelmenți, Securenii și cea mai mare parte din Noua Suliță), precum și zona Herța din Vechiul Regat. Din cauza caracterului rezumativ al recensămintelor sovietice, evoluția etno-demografică din teritoriul istoric al nordului Bucovinei este greu de stabilit.

Județul Suceava cuprinde cea mai mare parte a teritoriului din sudul Bucovinei, dar și un șir de localități care nu s-au aflat în componența Imperiului Habsburgic. Populația județului Suceava s-a modificat în perioada similară după cum urmează:

Populația județului Suceava, după naționalități,
în perioada 1956–1992³⁴

Anul	Total	Români	Ucraineni	Germani	Evrei	Poloni	Țigani	Ruși	Maghiari
1956	507674	468508	19142	3981	8668	3179	520	2339	697
1966	572781	550196	11568	2830	2314	2830	230	1917	608
1977	633899	614498	8943	2265	1063	2527	2148	1624	552
1992	701830	678510	9549	2376	296	2778	5136	2614	440

³³ Constantin Ungureanu, *Populația Regiunii Cernăuți între 1989 și 2001 (evoluție etnică și lingvistică)*, în „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie și cultură, anul XX, nr. 1–4, 2013, p. 143, 147.

³⁴ *Populația pe naționalități la recensămintele din perioada 1930–1992. Județe, municipii, orașe, comune (date reconstituite)*, București, Institutul Național de Statistică, 1994, p. 580–581.

În județul Suceava, numărul locuitorilor s-a mărit în decurs de 35 de ani cu 194 156 de persoane. Populația din sudul Bucovinei este mai omogenă decât în nordul provinciei. Ponderea românilor din județul Suceava a crescut de la 92,3% (în 1956) la 96,7% (în 1992). Cea mai importantă minoritate era reprezentată de ucraineni, care în anul 1992 mai constituiau doar circa 1,4% din totalul locuitorilor. Aceștia locuiesc mai compact în câteva sate din nordul județului, numărul lor reducându-se la jumătate față de anul 1956. În județul Suceava există câteva sate cu populație poloneză sau cu ruși lipoveni. Alte minorități istorice locuiesc răzleț, cu preponderență în localitățile urbane.

Locuitorii din teritoriul istoric al Bucovinei în anii 1989 și 1992

Recensămintele din anii 1989 (regiunea Cernăuți) și 1992 (județul Suceava) conțin informații mai detaliate despre locuitorii tuturor orașelor, comunelor și satelor. Acest fapt ne permite să calculăm destul de exact structura etnică a populației din teritoriul istoric al Bucovinei pentru anii 1989 și 1992. Mai dificil este în cazul municipiului Suceava, care cuprinde și cartierul Burdujeni din Vechiul Regat sau orașelul Noua Suliță din regiunea Cernăuți, doar o parte fiind din Bucovina.

Teritoriul istoric din nordul Bucovinei cuprindea municipiul Cernăuți, raioanele Chițmani, Putila, Vijnița, Storojineț, Zastavna (cu excepția satelor Balamutca și Rjavineț), Hliboca (fără satele Tureatca, Sinăuții de Jos și Puieni), 12 sate din raionul Noua Suliță (cu o mică porțiune din centrul raional) și patru sate din raionul Herța. În anul 1989, municipiul Cernăuți avea 258 375 de locuitori, inclusiv 171 925 (66,5%) de ucraineni, 45 865 (17,7%) de ruși, 13 017 (5%) români, 6 361 (2,5%) de moldoveni, 15 671 (6,1%) de evrei, 2 205 polonezi³⁵. După calculele noastre, în anul 1989, în teritoriul istoric din nordul Bucovinei locuiau 656 445 de persoane, dintre care 471 345 (71,8%) erau ucraineni, 74 475 (11,3%) – români, 32 612 (5%) – moldoveni, 52 878 (8,1%) – ruși, 16 002 (2,4%) – evrei, 4 539 (0,7%) – polonezi și 4 594 – alte naționalități. Raioanele Chițmani, Putila, Vijnița și Zastavna erau locuite compact de către ucraineni. Locuitorii de naționalitate română locuiau compact la sud de orașele Cernăuți și Storojineț³⁶, constituind 55,2% în raionul Hliboca, 37,5% în Storojineț, 45,4% în satele bucovinene din raionul Noua Suliță. În comunele Boian și Mahala din raionul Noua Suliță, aproape toți locuitorii s-au declarat moldoveni, iar în multe sate de la sud de Cernăuți au fost înregistrați mai mulți moldoveni decât români³⁷.

În anul 1992, din circa 700 de mii de locuitori din județul Suceava, circa 500 de mii trăiau în teritoriul istoric al Bucovinei. Orașele din sudul Bucovinei erau

³⁵ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 147.

³⁶ Vezi harta etnică a teritoriului Bucovinei (1989 și 1992) la adresa <http://historymaps.ro/?p=2510> (accesată la data de 20 ianuarie 2017).

³⁷ Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 155–158.

populate de 217 119 locuitori, inclusiv 211 792 (97,5%) de români, 1 453 de germani, 1 254 de ucraineni, 876 de țigani, 577 de ruși, 543 de polonezi, 296 de maghiari, 234 de evrei, 94 de alte etnii. Satele din sudul Bucovinei erau locuite de 283 641 de persoane, dintre care 268 038 (94,5%) erau români, 8 815 (3,1%) – ucraineni, 2 700 (0,7%) – țigani, 2 219 (0,5%) – polonezi, 1 113 – ruși-lipoveni, 681 – germani³⁸. În sudul Bucovinei, ucrainenii constituiau majoritatea (circa 76%) doar în comuna Bălcăuți, de lângă orașul Siret. Proporția ucrainenilor era mai însemnată în comunele Ulma (44,2%), Izvoarele Sucevei (40,4%) și Moldova Sulița (24,7%), iar în alte patru comune (Brodina, Calafindești, Vatra Moldoviței și Mihăileni, ultima din județul Botoșani), circa 11–13% dintre locuitori s-au declarat ucraineni³⁹. Satele cu numărul cel mai mare de ucraineni erau Negostina (1 325 de persoane), Bălcăuți (900), Brodina (858), Paltinu (476), Șerbăuți (423), Rogojești (367), Gropeni (357), Ulma (329), Moldova-Sulița (317), Costileva (267), Botoșanița Mare (267), Nisipitu (230)⁴⁰.

Polonezii locuiau mai compact în patru sate din zona Cacica, și anume: Solonețu Nou (612 sau 91,6% din total), Poiana Micului (445 – 48,7%), Pleșa (209 – 96,7%) și Cacica (298 – 21%). Satele Bulai (de lângă Suceava) și Vicșani (lângă Siret) erau populate parțial de polonezi. Satele Climăuți și Lipoveni erau locuite aproape exclusiv de ruși-lipoveni. Germanii mai locuiau răzleț în diferite sate, într-un număr ceva mai mare în câteva sate din sud-vestul județului Suceava. Cele mai mari comunități de țigani s-au consemnat în satele Voitinel, Pătrăuți, Scheia, Mitocul Dragomirnei, Chilișeni⁴¹. În anii 1989 și 1992, situația etno-demografică din spațiul Bucovinei se prezenta în felul următor:

Locuitorii din teritoriul istoric al Bucovinei, în anii 1989 și 1992,
după naționalități

Teritoriul	Total	Români	Ucraineni	Ruși	Evrei	Polonezi	Alții
Nordul Bucovinei	656445	107087 (16,3%)	471345 (71,8%)	52878 (8,1%)	16002 (2,4%)	4539 (0,7%)	4594 (0,7%)
Sudul Bucovinei	500760	479830 (95,8%)	10069 (2%)	1690 (0,3%)	237	2762 (0,6%)	6172 (1,2%)
Total Bucovina	1157205	586917 (50,7%)	481414 (41,6%)	54568 (4,7%)	16239 (1,4%)	7301 (0,6%)	10766 (0,9%)

Comparativ cu recensămintele din aprilie/septembrie 1941, numărul locuitorilor a crescut cu circa 200 de mii în nordul Bucovinei, respectiv cu circa

³⁸ Calculat după *Populația pe naționalități la recensămintele din perioada 1930–1992. Județe, municipii, orașe, comune (date reconstituite)*, București, 1994, p. 580–599.

³⁹ *Ibidem*, p. 582–585, 592–593, 598–599.

⁴⁰ <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/erd2002htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

⁴¹ Vezi harta etnică a teritoriului Bucovinei (1989 și 1992) la adresa <http://historymaps.ro/?p=2510> (accesată la data de 20 ianuarie 2017).

180 de mii în partea de sud. În decurs de 50 de ani, s-a modificat semnificativ structura etnică a populației în ambele părți ale Bucovinei dezmembrate. În partea de nord, în intervalul 1941–1989, ponderea ucrainenilor a crescut de la 51–52%, la 71,8%, pe când proporția populației românești s-a diminuat de la 31,1%, la 16,3%. Numărul românilor din nordul Bucovinei s-a micșorat semnificativ și în cifre absolute (166 095 – ianuarie 1940; 141 898 – toamna anului 1941; 107 087 – 1989). În sudul Bucovinei, în perioada 1941–1992, proporția românilor a crescut de la 82,9%, la 95,8%, iar ponderea ucrainenilor s-a micșorat de la 4,3%, la 2%. În nordul Bucovinei locuiau, în 1989, și aproape 53 de mii de ruși, dintre care 45 865 în municipiul Cernăuți. În schimb, în decurs de jumătate de secol s-a redus semnificativ mai ales numărul evreilor din Bucovina.

În decurs de 50 de ani, numărul locuitorilor din teritoriul istoric al Bucovinei s-a mărit cu circa 380 mii de persoane (de la 777 044 – aprilie/septembrie 1941, la 1 157 205 – 1989/1992). În anul 1941, în teritoriul istoric al Bucovinei trăiau 407 653 (52,5%) de români, circa 256 800 (33%) de ucraineni și huțuli, 69 030 (8,9%) de evrei, 20 057 (2,6%) de polonezi, circa 9 600 de maghiari, 7 130 de germani, 2 678 de ruși-lipoveni, restul de alte etnii. În anii 1989 și 1992, în același teritoriu locuiau 586 917 (50,7%) români, în partea de nord fiind divizați în 74 475 de români și 32 612 moldoveni, 481 414 (41,6%) ucraineni, 54 568 (4,7%) de ruși, 16 239 (1,4%) de evrei, 7 301 polonezi și 10 766 de alte naționalități.

Populația din teritoriul istoric al Bucovinei, după limba maternă, în anii 2001 și 2002

Destrămarea Uniunii Sovietice în anul 1991 și proclamarea independenței Ucrainei au provocat și noi evoluții demografice în nordul Bucovinei. În ultimii ani ai perioadei sovietice, s-a intensificat emigrarea evreilor, în special din orașul Cernăuți. După destrămarea U.R.S.S., s-a diminuat semnificativ și numărul rușilor din regiune. Din cauza multiplelor probleme economice și sociale, în această perioadă a scăzut natalitatea și a crescut mortalitatea populației, iar sporul natural a devenit negativ.

În intervalul 1989–2001, cea mai spectaculoasă reducere a populației s-a înregistrat în orașul Cernăuți (de la 258 375 la 236 691, diminuare cu 21 684 de persoane), în principal din cauza emigrării unui număr mare de evrei și ruși din centrul regional, dar și din cauza revenirii la sate a unor locuitori. Totodată, numărul locuitorilor a crescut în patru raioane cu populație românească (Storjineț, Noua Suliță, Hliboca și Herța), precum și în raioanele Putila și Vijnița, din sud-vestul regiunii. În celelalte raioane s-a consemnat o reducere a populației⁴².

⁴² Constantin Ungureanu, *Populația Regiunii Cernăuți în 1989 și 2001 (evoluție numerică)*, în „Glasul Bucovinei”. Revistă trimestrială de istorie și cultură, anul XVIII, nr. 2, 2011, p. 25–27.

În raioanele cu populație românească, numărul locuitorilor a crescut cel mai mult, cu precădere în satele românești, și s-a micșorat mai ales în satele ucrainene. Totuși, în intervalul 1989–2001, a continuat să scadă ponderea populației românești din regiunea Cernăuți. Aceste evoluții se explică prin asimilarea etnică și lingvistică a minorității românești din mai multe localități cu populație mixtă. Conform recensământului din anul 2001, din 919 028 de locuitori ai regiunii Cernăuți, 689 056 (75%) s-au declarat ucraineni, 181 780 (19,8%) – români (divizați oficial în 114 555 de români și 67 225 de moldoveni), 37 881 (4,1%) – ruși, 3 367 – polonezi, 1 483 – bieloruși, 1 443 – evrei, restul – alte naționalități⁴³.

În perioada 1989–2001, numărul ucrainenilor din regiunea Cernăuți a crescut cu 22 961 de persoane, numărul românilor și cel al moldovenilor s-a redus cu 3 056 de persoane (de la 184 836 în 1989, la 181 780 în 2001), numărul rușilor s-a redus de la 63 066 în 1989, la 37 881 în 2001. Reducerea cea mai semnificativă s-a produs la evreii din nordul Bucovinei (de la 16 469 în 1989, la numai 1 443 în 2001)⁴⁴. Față de anul 1989, ponderea populației românești a crescut doar în raionul Herța, s-a diminuat nesemnificativ în raioanele Noua Suliță și Storojineț, dar s-a redus semnificativ în raionul Hliboca (de la 56,9%, la 51,4%). Lipsa învățământului în limba maternă este cauza principală a asimilării etnice a locuitorilor români din satele cu populație mixtă, din centrele raionale sau din orașul Cernăuți.

În anul 2001, 98,5% ucraineni, 91,9% români, 91,6% moldoveni, 91,5% ruși, 40,9% polonezi, 30,1% bieloruși și 20,7% evrei din regiune au recunoscut limba naționalității lor drept maternă. Din 181 780 de români și moldoveni din regiunea Cernăuți, 170 018 (93,5% din total) au recunoscut româna sau „moldoveneasca” drept limbă maternă. Acest indicator era și mai mare în raioanele Herța (99,6%), Noua Suliță (99,1%) și Storojineț (94,8%). În schimb, numai 88,8% dintre românii și moldovenii raionului Hliboca și doar 70% dintre cei care locuiau în orașul Cernăuți au recunoscut româna sau „moldoveneasca” ca limbă maternă⁴⁵. Acest factor este cauza principală a reducerii mai accentuate, în perioada 1989–2001, a ponderii populației românești din orașul Cernăuți și din raionul Hliboca față de celelalte trei raioane cu populație compactă românească.

Deși au trecut 15 ani de la realizarea primului recensământ ucrainean, date statistice privind structura etnică a populației sunt disponibile doar pentru regiuni, raioane și orașe de subordine regională, nu și pentru fiecare localitate. S-au publicat

⁴³ Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 269.

⁴⁴ Constantin Ungureanu, *Populația Regiunii Cernăuți între 1989 și 2001 (evoluție etnică și lingvistică)*, p. 150.

⁴⁵ Ion Popescu, Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 272, 295.

doar date statistice privind numărul total al locuitorilor din fiecare sat⁴⁶. Din cauza caracterului rezumativ al recensământului, structura etnică a populației din teritoriul istoric din nordul Bucovinei, pentru anul 2001, poate fi calculată cu greu. În schimb, pe site-ul cu privire la recensământul din Ucraina au fost plasate informații procentuale despre locuitorii din toate orașele, comunele și satele din Ucraina, după limba maternă, dar nu și în cifre absolute⁴⁷. Pe internet, există și informații despre numărul total al locuitorilor din toate localitățile, conform recensământului din anul 2001⁴⁸, ceea ce ne permite să stabilim destul de exact numărul locuitorilor din orice regiune, raion sau localitate, după limba maternă.

După calculele noastre, în anul 2001, în localitățile din teritoriul istoric din nordul Bucovinei trăiau, după criteriul limbii materne, 644 447 de locuitori, inclusiv 504 436 (78,3%) de ucraineni, 80 131 (12,4%) de români, 14 839 (2,3%) de moldoveni, 40 638 (6,3%) de ruși, 1 456 de polonezi, 272 de evrei, 2 675 de alte etnii. În localitățile din nordul Bucovinei, vorbitorii de limbă română constituiau 87,3% în patru sate din raionul Herța, 47,7% – în 12 sate din Noua Suliță, 46,1% – în Hliboca (fără patru sate), 35,6% – în raionul Storojineț și doar 4,3% – în municipiul Cernăuți. Comparativ cu anul 1989, ponderea populației românești s-a micșorat într-un șir de sate cu populație mixtă din raioanele Hliboca și Storojineț. În anul 2001, vorbitorii de limbă română încă erau majoritari în Presecăreni (56,1%) și Molodia (55,5%), dar au devenit minoritari în Valea Cosminului (43,2%), Corcești (32,2%) sau Corovia (31,1%). Procentul românilor s-a redus semnificativ în centrele raionale Storojineț și Hliboca, dar și în satele Ceahor, Petriceanca, Camenca, Volcineții Vechi, Stârcea, Tărășeni, Gârbăuți, Slobozia (raionul Hliboca) sau Broscăuții Vechi, Broscăuții Noi, Banila, Davideni, Panca (raionul Storojineț)⁴⁹.

După prăbușirea regimului comunist din România, și în județul Suceava s-a înregistrat o reducere a numărului de locuitori, din cauza sporului natural negativ, dar și a emigrării unui număr mare de locuitori în alte țări, mai ales la munci sezoniere. În decurs de 10 ani, numărul locuitorilor județului Suceava s-a micșorat de la 701 830 (în 1992), la 688 435 (în 2002). Ca și în regiunea Cernăuți, numărul locuitorilor s-a diminuat mai ales în localitățile urbane, pe când la sate chiar s-a consemnat o ușoară creștere a numărului de locuitori.

⁴⁶ *Чисельність та територіальне розміщення населення Чернівецької області (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року)*, Чернівці, Державний комітет статистики України, Чернівецьке управління статистики, 2003, p. 18–45.

⁴⁷ http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/?box=5.8W. Datele despre limba maternă a populației pentru fiecare localitate (în %) se regăsesc la rubrica Розподіл населення регіонів України за рідною мовою у розрізі адміністративно-територіальних одиниць (accesat la data de 22 ianuarie 2017).

⁴⁸ <http://pop-stat.mashke.org/ukraine-census-2001/total.htm> (accesat la data de 22 ianuarie 2017).

⁴⁹ http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/nationality_population/?box=5.8W (accesat la data de 22 ianuarie 2017).

În anul 2002, în teritoriul istoric din sudul Bucovinei locuiau în total 486 185 de persoane, dintre care 198 772 (40,9%) în orașe și 287 413 (59,1%) în zona rurală. După naționalități, 464 078 (95,4%) erau români, 9 190 (1,9%) – ucraineni, 6 475 (1,3%) – țigani, 2 558 – polonezi, 1 544 – germani, 1 433 – ruși, 233 – maghiari, 104 – evrei. Totodată, după limba maternă, 471 167 (96,9%) se considerau români, 9 190 (1,9%) – ucraineni, 2 156 (0,4%) – polonezi, 1 314 – ruși, 1 030 – țigani, 718 – germani, 184 – maghiari, 31 – evrei⁵⁰. Cele mai mari diferențe s-au înregistrat în cazul țiganilor, cei mai mulți dintre ei indicând româna drept limbă maternă.

În mai multe sate, locuite tradițional de ucraineni, s-au produs modificări procentuale față de anul 1992. Totodată, în două comune din zona muntoasă (la Izvoarele Sucevei și Ulma), ucrainenii au devenit majoritari. Potrivit recensământului din anul 2002, vorbitorii de limbă ucraineană erau majoritari în comunele Bălcăuți (72%), Izvoarele Sucevei (52,8%) și Ulma (60,9%), dar și în satul Rogojești (71,9%), care intră în componența comunei Mihăileni din județul Botoșani. Ucrainenii erau majoritari în patru sate (Bălcăuți, Negostina, Gropeni și Rogojești) situate în apropiere de orașul Siret, precum și în patru sate (Brodina, Ulma, Lupcina și Costileva) din zona de munte, la hotar cu Ucraina. În alte cinci sate din sudul Bucovinei (Bobeica, Ciumârna, Izvoarele Sucevei, Nisipitu și Vășcăuți), circa 26–33% dintre locuitori s-au declarat vorbitori de limbă ucraineană⁵¹.

În sudul Bucovinei, există și câteva sate populate compact de polonezi sau ruși-lipoveni. Cei mai mulți polonezi trăiesc în apropiere de Cacica, în satele Pleșa (99,5%), Solonețul Nou (89,7%), Poiana Micului (50,3%) și Cacica (12,3%). Comunități mai mici de polonezi trăiesc în satele Bulai, Păltinoasa și Vicșani sau dispersat, în unele localități urbane. Lipovenii locuiesc tradițional în două sate, la Climăuți (la hotar cu Ucraina, lângă Fântâna Albă) și Lipoveni (comuna Mitocul Dragomirnei). Din 718 locuitori din sudul Bucovinei, care au indicat germana ca limbă maternă, 528 trăiau în șapte orașe.

Comparativ cu anul 1992, în sudul Bucovinei a crescut semnificativ numărul țiganilor (de la 3 576 la 6 475), dar numai 1 030 au declarat limba rromanes drept maternă. Cei mai mulți țigani, după limba maternă, au fost înregistrați în orașele Gura Humorului (217), Suceava (115) și Rădăuți (73), în satele Chilișeni (222), Bosanci (149), Moldova-Sulița (53), Sadova (38), Păltinoasa (32), Voitinel (32). Totuși, cele mai mari comunități de țigani trăiau atunci în satele Mironu (1 392), Voitinel (726), Pătrăuți (665), Vicovul de Sus (377), Humoreni (251), Voievodeasa (213), Dornești (162), dar aproape toți au indicat limba maternă româna.

⁵⁰ Calculat după <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

⁵¹ Calculat după <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/erd2002.htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

După calculele noastre, în anii 2001 și 2002, structura populației după limba maternă din spațiul Bucovinei se prezenta în felul următor:

Locuitorii din teritoriul istoric al Bucovinei, în anii 2001 și 2002, după limba maternă

Teritoriul	Total	Români	Ucraineni	Ruși	Polonezi	Evrei	Alții
Nordul Bucovinei	644447	94970 (14,7%)	504436 (78,3%)	40638 (6,3%)	1456 (0,2%)	272	2675 (0,4%)
Sudul Bucovinei	486185	471167 (96,9%)	9190 (1,9%)	1314 (0,3%)	2156 (0,4%)	31	2327 (0,5%)
Total Bucovina	1130632	566137 (50,1%)	513626 (45,4%)	41952 (3,7%)	3612 (0,3%)	303	5002 (0,4%)

Comparativ cu anii 1989 și 1992, numărul locuitorilor din spațiul Bucovinei s-a micșorat cu 26 573 de persoane (cu 11 998 în nord, respectiv cu 14 575 în sud). În nordul Bucovinei, în localități urbane trăiau 318 409 (49,4%) de locuitori, pe când în partea de sud, doar 198 772 (40,9%) de persoane. În decurs de un deceniu a continuat să se modifice structura etnică și lingvistică a populației din teritoriul istoric al Bucovinei. În anii 2001 și 2002, numărul românilor, după limba maternă, era cu 20 780 mai mic decât cel al etnicilor români din anii 1989 și 1992. În același interval, numărul ucrainenilor (vorbitorilor de ucraineană) a crescut cu 32 212 persoane. În consecință, proporția românilor s-a micșorat (de la 50,7%, la 50,1%), iar a ucrainenilor a crescut (de la 41,6%, la 45,4%). S-a micșorat semnificativ numărul rușilor, polonezilor și, mai ales, al evreilor din teritoriul Bucovinei.

Cele mai importante modificări s-au produs în partea de nord a Bucovinei. În anul 1989, din 656 445 de locuitori din acest spațiu, 71,8% erau ucraineni, 16,3% – români (74 475 de români și 32 612 moldoveni), 8,1% – ruși, 2,4% – evrei, 0,7% – polonezi. În anul 2001, după criteriul limbii materne, deja 78,3% dintre locuitorii nordului Bucovinei se considerau ucraineni, doar 14,7% – români (80 131 au declarat româna și 14 839 „moldoveneasca” limbă maternă), 6,3% – ruși, 0,2% – polonezi. Numărul vorbitorilor de română s-a redus cel mai mult în orașul Cernăuți, în centrele raionale Storojineț și Hliboca, în mai multe sate cu populație mixtă. În sudul Bucovinei, dimpotrivă, în câteva comune și sate chiar a crescut proporția locuitorilor ucraineni, s-au menținut satele populate compact de polonezi și lipoveni, s-a consemnat o creștere importantă a numărului de țigani în mai multe localități.

Populația din spațiul Bucovinei după confesiuni

Evenimentele din anul 1940 și din timpul războiului au contribuit la modificarea structurii confesionale a populației Bucovinei. În anul 1940, au fost repatriați germanii, care erau catolici sau luterani, în 1941 s-au repatriat maghiarii, aproape toți fiind catolici; a plecat și o parte dintre polonezi. În timpul războiului și

în deceniile următoare s-a micșorat constant numărul evreilor. Deja în perioada comunistă, greco-catolicii din România, dar și din U.R.S.S., au fost presați să treacă la ortodoxism. Toate aceste evoluții au contribuit la creșterea ponderii populației ortodoxe din spațiul Bucovinei.

Recensămintele din anul 1941 nu oferă date mai concrete despre structura confesională a populației, dar este evident că în Bucovina a crescut semnificativ procentul populației ortodoxe. În septembrie 1941, în afară de românii și ucrainenii ortodocși, în spațiul Bucovinei trăiau circa 8,9% evrei, 2,6% polonezi, câteva mii de germani, lipoveni sau ucrainenii greco-catolici. Restul populației, în jur de 85% din total, era reprezentată de credincioși ortodocși. După deportarea majorității evreilor în Transnistria, acest procent a devenit și mai mare. La sfârșitul anului 1941, în cinci județe din Bucovina mai locuiau circa 2,9% evrei, 2,4% polonezi, mai puțin de 1% germani și lipoveni, precum și câteva mii de ucrainenii greco-catolici. Astfel, ortodocșii au ajuns să reprezinte peste 90% din populație.

Recensămintele din perioada comunistă din România, precum și cele din U.R.S.S. nu au înregistrat populația și după criteriul confesional. Din această cauză, este mai dificil de estimat structura confesională a populației din teritoriul istoric al Bucovinei în perioada respectivă. În anii 1989 și 1992, în spațiul Bucovinei, în afară de români, ucrainenii, ruși și țigani, care sunt ortodocși, mai trăiau 1,4% evrei, 0,6% polonezi și un număr mic de persoane de alte naționalități și confesiuni. Astfel, după estimările noastre, cel puțin 95% dintre locuitori erau de confesiune ortodoxă. Însă, în timp, un număr mare de ortodocși a trecut la diferite comunități neoprotestante, iar unii dintre aceștia se consideră atei ori fără apartenența la o religie. O estimare privind structura confesională a populației este posibilă doar pentru sudul Bucovinei, deoarece recensămintele din anii 1992 și 2002 au înregistrat locuitorii și după confesiuni.

În anul 1992, din 701 830 de locuitori ai județului Suceava, 635 623 (90,6%) erau ortodocși, iar alți 7 582 (1,1%) se considerau ortodocși de stil vechi. Peste un deceniu, în anul 2002, din 688 435 de locuitori din tot județul, doar 608 479 (88,4%) s-au declarat ortodocși. Timp de un deceniu, numărul total al locuitorilor s-a diminuat cu peste 13 mii, iar al ortodocșilor – cu peste 27 mii. În perioada respectivă, au crescut numeric comunitățile neoprotestante, în special penticostalii, adventiștii, baptiștii și creștinii după evanghelie. Deși în sudul Bucovinei a scăzut semnificativ numărul germanilor, polonezilor sau al evreilor, totuși, ortodocșii constituiau circa 90% din totalul populației. În anul 1992, doar în localitățile din spațiul istoric al sudului Bucovinei, din 500 760 de locuitori, 449 374 (89,7%) erau ortodocși, 1 015 – ortodocși de stil vechi, 8 805 (1,8%) – romano-catolici, 1 408 – greco-catolici, 1 354 – lipoveni, 256 – mozaici. În același teritoriu, trăiau atunci 26 989 (5,4%) de penticostali, 3 060 (0,6%) de adventiști,

2 410 (0,5%) bapțiști, 1 968 (0,4%) de creștini după evanghelie⁵². Pentru anul 2002, datele statistice sunt disponibile doar pe comune și nu se poate realiza o estimare mai exactă pentru teritoriul istoric din sudul Bucovinei, dar este evidentă o creștere numerică și procentuală a comunităților neoprotestante.

În anul 2002, cele mai mari comunități de penticostali existau în municipiile Suceava (4 876) și Rădăuți (2 527), precum și în comunele: Vicovu de Sus (2 751), Volovăț (2 596), Milișăuți (1 598), Cajvana (1 500), Marginea (1 463), Pătrăuți (1 369), Bosanci (1 205), Gălănești (1 200), Grănicești (1 146), Ipotești (987), Frătăuții Vechi (958), Udești (947), Frătăuții Noi (933) etc. Procentul cel mai mare de credincioși penticostali se consemna în comunele Volovăț (37,2%), Pătrăuți (31,7%), Grănicești (23,2%), Ipotești (21,7%), Frătăuții Vechi (20,7%), Cajvana (20,6%), Vicovul de Sus (19,5%), Gălănești (19,3%), Bosanci și Sucevița (19,2%), Milișăuți (18,9%), Mitocul Dragomirnei (17,6%), Brodina (17%), Frătăuții Noi (16,9%), Satu Mare (15,7%), Marginea (15,4%), Calafindești (14,5%)⁵³.

În număr mai mic, cele mai însemnate comunități de adventiști erau în Suceava (388), în comunele Milișăuți (504), Fundul Moldovei (265), Pătrăuți (239), Todirești (204), Moldovița (186). Cei mai mulți bapțiști trăiau în Suceava (868) și Rădăuți (193), precum și în comunele Ipotești (486), Calafindești (221), Vicovu de Sus (179), Pătrăuți (161), Bosanci (143), Șcheia (131). Cei mai mulți creștini după evanghelie locuiau în Suceava (844), Siret (130), dar și în comunele Udești (557), Bălcăuți (152), Grănicești (129)⁵⁴.

Acești credincioși neoprotetanți sunt foști ortodocși, care au trecut, cu timpul, la aceste comunități creștine, reducându-se, astfel, constant procentul ortodocșilor din sudul Bucovinei. În anul 2002, într-un șir de comune mari, cu populație aproape exclusiv românească, ortodocșii constituiau mai puțin de 85% din populație. Comunele cu procentul cel mai mic de ortodocși erau Pătrăuți (58,2%), Volovăț (62,5%), Ipotești (66,3%), Mitocul Dragomirnei (71,6%), Grănicești (72,2%), Frătăuții Vechi (72,5%), Gălănești (73,3%), Sucevița (73,7%), Milișăuți (74,8%), Udești (76,5%), Bosanci (77,8%), Cajvana (79%), Vicovu de Sus (79,1%), Frătăuții Noi (79,6%), Brodina și Calafindești (80,2%), Satu Mare (80,4%), Marginea (83,1%), Dornești (83,6%), Arbore (84%)⁵⁵. Comunele menționate se află în nordul județului (în zona Rădăuților) sau în apropiere de Suceava.

⁵² Calculat după <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/ertd2002htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

⁵³ Calculat după <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/ertd2002htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

⁵⁴ <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/ertd2002htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

⁵⁵ Calculat după <https://web.archive.org/web/20160118230223/http://www.kiahu/konyvtar/erdely/ertd2002htm> (accesat la data de 16 ianuarie 2017).

Procese asemănătoare au loc și în localitățile din nordul Bucovinei. Mai ales în satele românești din raioanele Hliboca și Storojineț, mulți locuitori sunt bapțiști, pentecostali, adventiști sau martori ai lui Iehova. Însă, din cauza lipsei unor statistici ale populației după confesiuni, este mai dificil de realizat estimări exacte despre structura confesională a populației din partea de nord a Bucovinei.